

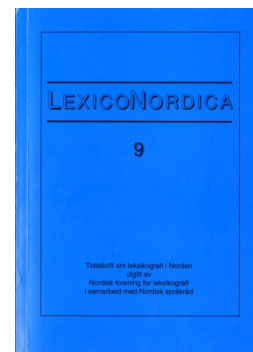
LexicoNordica

Titel: Användaren, normen och ordböckerna eller det är lätt att säga tulipanaros ...

Forfatter: Kristina Nikula

Kilde: LexicoNordica 9, 2002, s. 31-49

URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/lexn/issue/archive>

© LexicoNordica og forfatterne

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre LexicoNordica (1-16) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Kristina Nikula

Användaren, normen och ordböckerna eller det är lätt att säga tulipanaros ...

Lexicographers today increasingly seem to tend to take into consideration the needs of the users in a systematic way; this can for instance be seen in the newest version of SAOL, where many simplifications have been made in order to make it easier for the user. However, it may be questioned, whether these simplifications are sufficient. The younger generation of dictionary users often do not for instance have sufficient knowledge of grammar to understand the explicit or implicit dictionary information. The users' need for clear normative information is not always compatible with the opinions of the lexicographers concerning standardization of language. In this paper problems of this kind are discussed as well as the question whether Swedish is a pluricentric language or not.

Ordböksanvändarna är av vitt skilda slag och de har de mest varierande behov. Också ordböckerna är sinsemellan olika. Och om vad norm egentligen innebär råder av olika orsaker ringa enighet (jfr Bergenholtz 1998:234f., 2001b:504). I den här artikeln kommer jag att diskutera ordböksanvändarnas behov av och förmåga att tillgodogöra sig den information som vanligen återfinns i ordböcker. Uppmärksamhet kommer också att ägnas norm och normens betydelse för synen på svenskan som ett pluricentriskt och binationellt språk och i anslutning härtill finlandssvenskans speciella förhållande till den svenska normen. Eftersom begreppet *norm* sålunda är centralt för såväl ordböksförfattare som för -användare kommer detta att löpa som en röd tråd genom hela arbetet.

Med *ordböcker* avser jag allmänna, enspråkigt svenska, traditionella, inte elektroniska ordböcker. Jag utgår också ifrån att ordböckerna är utarbetade för i första hand användare med svenska som modersmål även om vissa enspråkigt svenska ordböcker, t.ex. *Nationalencyklopedins ordbok*, numera enligt utsago också tar hänsyn till andra kategorier av användare. (Malmgren 1995:281.) Jag utgår likaså ifrån att ordböckerna i första hand används för produktion eller inkodning av text, eftersom normen i det fallet spelar den största rollen, även om de flesta ordböcker kan användas både för produktion och reception. Genom denna koncentration på en viss funktion bortses automatiskt från ett antal ordböcker som irrelevanta i sammanhanget (t.ex. etymologiska ordböcker). Exempelen är i fortsättningen hämtade från

Svenska Akademiens ordlista (SAOL 1998) och *Svensk ordbok* (SOB 1986). Två ordböcker av olika ålder och med delvis olika funktion har valts för att efterlikna den situation som många ordboksanvändare befinner sig i – man förfogar (i bästa fall) över ordböcker som är olika gamla och av olika omfång.

1. Användaren

En finsk lexikograf konstaterar med hänvisning till finska ordböcker att man hittills i stor utsträckning har försummat att tänka på ordboksanvändarna och han konstaterar utifrån egen erfarenhet att man ”tenderar att ha en kollega, en akademisk forskare eller en illvillig kritiker i tankarna” inför vilka man är beredd att försvara sig. (Haarala 1999:149) Påståendet är i viss mening fortfarande aktuellt, trots att lexikografer och lingvister numera vanligen inte underlåter att ta hänsyn till ordboksanvändarna och ofta angriper lexikografiska problem ur användarsynvinkel. (T.ex. Bergenholtz 2001b.)

Det är i synnerhet i våra dagar ingen självklarhet att de som använder enspråkigt svenska ordböcker har svenska som modersmål, eftersom det i Sverige numera finns en befolkning på ca en miljon invånare med annan språklig bakgrund (Boyd 1995:104). Läger man till detta att ordböckerna dagligen används av t.ex. dem som studerar svenska som främmande språk, blir kategorin icke-svenskspråkiga ordboksanvändare ännu mycket större. Jag bortser emellertid i det här fallet från nationalitet och modersmål och väljer i stället att i likhet med Bergenholtz (2001a:16f.) med utgångspunkt i kommunikations-situationen dela in ordboksanvändarna i två andra kategorier: de *allmänt osäkra* användarna som vid produktion av text söker hjälp i en konkret situation och som i bästa fall samtidigt fyller luckor i sitt vetande och de *språkligt medvetna* som i huvudsak använder ordboken för att förvissa sig om att gammal kunskap fortfarande gäller. Indelningen utgör naturligtvis en grov förenkling eftersom samme ordboksanvändare i själva verket kan uppträda i båda kategorierna. Gemensamt för båda användarkategorierna är emellertid att de vill ha nytta av ordboken då de konsulterar den. (Jfr Wiegand 1998:562.) Jag bortser också från dem som använder ordböcker för forskningsändamål. Forskarens intressen och behov är sannolikt oftast av annan karaktär än ”normalanvändarens”.

Vad innebär omtanke om användarna? Helt visst spelar layout, typografi o.d. en viktig roll (Hesslin Rider 1995:352ff.), men det är inte i främsta rummet det som vare sig Haarala eller Bergenholtz har i

tankarna då de tänker på användarna utan först och främst vilken information en ordboksanvändare vill ha då han kommit så långt att han konsulterar en ordbok och vad han kan tänkas ha förutsättning att tillägna sig.

1.1 Vad vill ordboksanvändaren ha?

Ordboksanvändaren i gemen vill säkerligen ha bästa möjliga information med minsta möjliga ansträngning. Man kan sannolikt också utan överdrift hävda att i synnerhet gruppen ”osäkra” ordboksanvändare vid produktion av text i huvudsak slår upp i en ordbok för att ta reda på hur man skall säga/skriva för att uttrycka sig korrekt. Vore korrektheten inte det slutliga målet med konsultationen kunde man ju i de flesta fall med fördel låta bli att använda ordböcker, eftersom sökningen tar tid. För ordboksanvändaren är det primära syftet med ordbokskonsultationen i det här fallet sålunda inte att fylla en kunskapslucka utan målet är att få hjälp i en akut situation. Om informationen stannar kvar i minnet också efter det att den använts har samtidigt en kunskapslucka fyllts. (Jfr Bergenholtz 2001a:16)

Det är med andra ord normen (se nedan), det accepterade bruket eller vilken term man nu väljer som användarna vill ha reda på. Det är ju också många gånger omvittnat att ordböcker oberoende av typ används som om de vore normerande. Detta leder dock inte automatiskt alltid till en felfri text bl.a. därför att ordboksinformationen för många kan vara svår att avkoda. Den språkbrukare som använder en enspråkigt svensk ordbok måste hur paradoxalt detta än är också ha goda förkunskaper, i annat fall förblir ordboksinformationen oåtkomlig. Detta ger sig till känna i synnerhet om informationsbehovet gäller områden som användaren är föga förtrogen med. – Också medvetna ordboksanvändare kan på sikt fylla luckor i sitt vetande men det primära syftet är också i det här fallet att lösa ett problem som uppstått vid produktion av text. Och inte heller den här kategorin är likgiltig för normen men drar sig säkert inte för att bryta mot denna om man på så vis anser sig uppnå en eftersträvd effekt. Det är dock en väsentlig skillnad om normbrott uppstått till följd av oförmåga eller om de används medvetet.

Kontrollerar ordboksanvändaren stavning, uttal och böjning av ord föreställer jag mig att man, oberoende av till vilken kategori man hör, i allmänhet finner det naturligt att följa ordboken, eftersom man i annat fall skulle riskera att verka obildad. Detta kan naturligtvis också gälla i fråga om betydelse, kanske i synnerhet då det gäller främmande ord, men även annars då avvikelser från ords normala betydelse kan leda till

att man inte blir förstådd. Strävan till korrekthet spelar också en stor roll då en språkbrukare känner osäkerhet inför kollokationer och idiom och över huvud är osäker på eller inte känner det idiomatiska uttrycks sättet. Företrädare för en regional varietet kan dock medvetet genomgående använda den regionala varianten för att markera sin särart.

1.2 Vad kan ordboksanvändaren tillägna sig?

I nyare enspråkigt svenska ordböcker presenteras förändringar man gjort med tanke på användarens bästa (SAOL₁₂:VIff.), men det är långtifrån alltid givet att alla ordboksanvändare får hjälp även om de har svenska som modersmål. Det förefaller som om lexikografer och språkforskare över lag är i viss mån hemmablinda och har svårt att föreställa sig vad som kan tänkas vara begripligt för den som inte har lingvistisk utbildning eller är språkligt medveten i största allmänhet.

Även om man sätter ribban ganska högt och utgår ifrån att ordboksanvändaren har avlagt studentexamen får man lov att konstatera att en studentexamen eller motsvarande i våra dagar inte automatiskt innebär samma kunskaper i modersmålet och t.ex. grammatik som den förmodligen gjorde då våra dagars etablerade lexikografer och språkforskare lämnade skolan. I en uppsats om grammatikens roll i finsk-svenska ordböcker konstaterar skribenten att lexikografen numera får räkna med att studenternas kunskaper i grammatik, modersmålet eller främmande språk däribland svenskans, åtminstone i Finland numera är ytterst bristfälliga. (Tiisala 2001:143, jfr Nyström 2001) Stort bättre tycks det inte vara i Sverige, vilket framgår av Högskoleverkets rapport (2002:passim) om den utvärdering av utbildningen i svenska/nordiska språk som gjordes under hösten 2001. Mot bakgrunden av de allmänt försämrade grammatikkunskaperna kan man befara att ordboksanvändaren inte har förmågan att dra slutsatser och utläsa implicit information av exemplen. (Bergenholtz 2001a: 12ff.)

Ordboksanvändaren ställs inför problem i synnerhet om ordboken är generös med varianter men sparsam med information som kan uppfattas som normgivande. Situationen försvåras ytterligare om skilda ordböcker lämnar olika information. I fall som dessa ställs ordboksanvändarens omdömesförmåga på prov och man har all anledning att förmoda att ordboksinformation och förmågan att läsa ordboken inte alltid räcker till för att han skall kunna träffa det optimala valet. Risken är därtill stor att ordboksanvändaren tröttnar redan efter att ha läst ett fåtal ordboksartiklar med tillhörande exempel långt innan han upptäckt för honom relevant information.

Eftersom språket lever är det i och för sig naturligt att ordböcker av olika ålder inte alltid ger samma information. Svårigheter uppstår emellertid även om ordböckerna både i stort sett stämmer överens och är entydiga men inte tillräckligt poängterar det korrekta bruket eller varnar för ett oönskat. Detta gäller bl.a. ord som *fakta* och *realia*, som trots att de markerats som pluralis, numera ändå ofta behandlas som om de vore singularis. Av de exempel på användningen som SOB ger i anslutning till **fakta** innehåller inte något enda ett framförställt attribut som skulle understryka pluraliteten och det samma gäller för **realia** s. Exempelen på användningen av **fakta** är i SAOL av samma typ, medan exempel på användningen av **realia** saknas. I fall exemplen är många kunde det mest typiska rekommenderas framför de mera ovanliga. (Jfr Bergenholtz 2001a:11.) Ett sådant förfaringssätt vore förmodligen att föredra med tanke på olika typer av ordboksanvändare i stället för att minska antalet exempel. Därtill kunde det rekommenderade exemplet markeras typografiskt.

Också betydelsebeskrivningarna kan skapa problem. Vem kan t.ex. efter att ha tagit del av följande betydelsebeskrivning: 'typ av partåigt hovdjur med lång kraftig kropp och förlängt nosparti och korta ben' (SOB) ana sig till att beskrivningen följer uppslagsordet **svin**? Det är med tanke på ordboksanvändaren att hoppas att definitionen på andra verkligt svåra ord inte ligger på samma abstraktionsnivå. Man kan ifrågasätta om den strikta gränsdragningen mellan information om språket och encyklopedisk information till varje pris måste upprätthållas om resultatet blir detta. (Jfr Bergenholtz 2001a:16f.) I en allmän ordbok kunde den information tyckas vara bäst som enklast leder till önskat resultat oberoende av vilken typ denna är. I det aktuella fallet kunde **svin** beskrivas t.ex. som 'husdjur vars kött/fläsk äts i synnerhet till jul'. Detta betyder dock inte att det skulle vara onödigt att skilja ordböcker och encyklopedier åt (jfr Lundbladh 1999:272). Bergenholtz (2001a:16) hävdar att försöken till gränsdragning kunde upphöra därför att den i praktiken är svår att genomföra. Om man emellertid samtidigt skiljer mellan en ordboks primära funktion att ge språkbrukaren hjälp i en viss kommunikationssituation och en sekundär uppgift, som består i att fylla en kunskapslucka, t.ex. i fråga om etymologi eller ett visst ords frekvens, innebär detta en motsägelse. Samtidigt kan man naturligtvis också ställa sig frågan om en enspråkigt svensk ordbok i första hand avsedd för svenskar behöver definitioner på de allra vanligaste orden och om man inte i stället kunde använda utrymmet för lågfrekventa och kanske just till följd härav svåra ord.

Tämligen intetsägande är i sin tur definitionen på **persondator** som beskrivs som '(mikro)dator avsedd för en person' (SOB). Adjektivet

pjåkig ger upphov till frågan om detta kan användas både om sak och person och i både negativa och positiva satser? Adj. **kompetent** innebär enligt SOB 'som har (tillräckligt) god förmåga (för en viss verksamhet)'. Samma adjektiv ges i SAOL betydelsen 'skicklig, duglig; behörig' vilket kan förleda ordboksanvändaren att tro att *kompetent* och *behörig* är synonymer, medan *behörig* i själva verket avser den formella kompetensen och *kompetent* allmän duglighet. **Behörig** adj. ges i sin tur betydelsen 'tillbörlig, erforderlig, berättigad' i SAOL och i SOB 'som uppfyller de formella kraven för tjänst'. Att dessa båda ord i vardagslag, i synnerhet i finlandssvenskan, används som om de vore synonyma gör det angeläget med information om ordens riktiga användning.

För en språkbrukare med säker språk- och stilkänsla kan de exempel som diskuterats ovan inte tyckas värda att notera. Man bör dock komma ihåg att det inte är de språkligt medvetna som i första hand har behov av att konsultera ordböcker utan de "osäkra", och det är dem jag haft i tankarna då jag på måfå gjort nedslag i ordböckerna. Att det i praktiken inte alltid är de språkligt "osäkra" som är de flitigaste ordboksanvändarna är ett problem för sig.

Ordboksanvändarnas behov är ingalunda lätta att förutse. Det förefaller emellertid som om språkforskare och lexikografer på sätt och vis intar en viss förmyndarattityd gentemot ordboksanvändarna då man inte bland all annan information som ges gör normativa anspråk utan i stället ser det som självklart att det är "fria händer" ordboksanvändaren behöver. Fria händer har ordboksanvändaren i alla händelser eftersom det är han själv som i sista hand med beaktande av konsekvenserna avgör om han väljer att följa normen eller bryta mot denna.

2. Vad innebär norm?

Norm är en flitigt brukad och missbrukad term (jfr Haas 1998:290). Jag använder *norm* i den ganska snäva betydelsen 'föreskrift e. preskription', dvs. kodifierade regler som normauktoriteten förutsätter vara och språkbrukaren uppfattar som bindande. Ett ord är kodifierat om detta finns uppfört som lemma i en lingvistisk kodex, dvs. i en ordbok. För att räknas som en lingvistisk kodex måste ordboken dock fylla vissa krav (se Ammon 1987:312). Ett visst bruk kan emellertid också, utan att vara kodifierat, erkännas som norm om detta av någon orsak blivit föremål för diskussion (jfr nedan) och av normauktoriteten fått officiellt godkännande. Norm skall inte förväxlas med regel eller bruk. Allt språkbruk grundar sig på regler, också dialekter följer regler, men långtifrån alla regler och allt bruk sammanfaller med normen.

Norm har en annan form och status än regler som så att säga existerar av sig själva. Att om bruket använda termen implicit norm finner jag därför i likhet med Haas (1998:294) direkt förvirrande. Språket har inga normer på samma sätt som regler, men det finns områden på vilka man anlägger normerande aspekter och på dessa områden finns i regel också explicita normer.

Normauktoriteten är den högsta instans som bär ansvar för språket i ett land – inte sällan staten. Detta ansvar kan vid behov delegeras till andra instanser med nödvändig kunskap och förmåga att ta sig an uppgiften, vilka i sin tur kan överlåta uppgiften på underordnade. På detta sätt kommer normauktoriteten i praktiken att vara hierarkisk. Hierarkin kommer tydligt till synes t.ex. i skolans modersmålsundervisning där eleven är underställd läraren som i sin tur får lov att följa direktiv uppifrån sådana dessa finns inskrivna i läroplanen. (Jfr Ammon 1987:309f.)

Behovet av normering, som uppkommer först då det uppstått variation, vilar på värderingar av något som bättre, vackrare eller mera *funktionellt* än något annat. Eftersom normen bland det språkbrukarna ofta redan kan väljer ut det de får eller inte får göra anses normen ofta inskränka språkbrukarens uttrycksmöjligheter. Man kan likväl med lika stor rätt anse att denne befrias från en massa triviala val och därmed ges ett större utrymme för kreativitet. Ett är dock säkert. Den normering som söker stöd i bruket har bäst chanser att bli framgångsrik. Av betydelse är därtill bl.a. normskaparens status och auktoritet, den nytta som ett normkomformt handlande kan väntas medföra och de sanktioner som kan bli följden av ett normbrott. Är språkbrukaren inte samarbetsvillig är all normering likväl dömd att misslyckas, något som kunde tyckas ha konsekvenser för framställningssättet i ordböckerna (jfr nedan).

Normen kan inte vara heltäckande. Om det i ett språk inte uppstått konkurrerande uttryckssätt finns det inte heller ett behov av en explicit normering utan normen ligger så att säga latent i bruket. Eftersom normkodifieringen sker etappvis kan kodex mellan varje revision innehålla normföreskrifter som är förlegade (Jedlička & Chloupek 1988:1654). Detta innebär att normen egentligen borde datummärkas. Inte minst gäller detta områden som utvecklas snabbt, t.ex. IT, då ord och uttryck från dessa ofta saknas i ordböckerna. Detta innebär att gällande norm inte kan förväntas föreligga tillgänglig i en och samma kodex, utan står att finna på ett flertal olika ställen och vara formulerad av olika auktoriteter (i detta fall TNC). (Ammon 1987:312, 314.) T.ex. större dagstidningar är ju inte sällan utrustade med språkspalter där

kända språkforskare tar ställning till språkliga problem och härigenom skapar norm – *Språkbruk* och *Språkvård* inte att förglömma.

Finlandssvenskan följer i princip den svenska normen (Nikula 2002), men i fall då finlandssvenskt språkbruk avviker från gängse språkbruk i Sverige kan luckor i kodex leda till att den finländska normauktoriteten tvingas ingripa och upphöja detta bruk till rättesnöre eller norm för den finlandssvenske språkbrukaren. I och med detta kommer denna auktoritet att fungera som normauktoriteten i den mening jag inlägger i ordet norm, dvs. på basis av rådande bruk formulera regler som upphöjs till norm. Detta kräver självfallet en ytterst god förtroenhet med nutida svenskt språkbruk. Denna normformulerande verksamhet skall emellertid inte förväxlas med den normala, språkvårdande verksamhet som bedrivs då språkvårdare på olika nivåer i normhierarkin försöker förmå finländska språkbrukare att följa officiell svensk norm. Av annat slag är också den verksamhet som äger rum då fenomen som finns enbart i Finland skall ges en adekvat svensk beteckning, eftersom normskaparen i detta fall i första hand är hänvisad till sin egen kompetens.

Språkbrukare i ett språkområdes ytterområden har det största behovet av en klart uttalad norm. Det faktum att finlandssvenskan talas utanför Sverige har konsekvenser för normeringen. Detta innebär bl.a., om man ser till hur norm skapas på basis av frekvent bruk, att finlandssvenskan inte kan gå i spetsen för språkliga förändringar som i slutändan leder till att normen förändras. Undantag utgör uttryck för fenomen som existerar enbart i Finland, då man i fråga om dessa knappast kan utgå ifrån att någon annan instans än den finlandssvenska normauktoriteten tar initiativet till att skapa ett acceptabelt svenskt uttryck. I det här fallet är man likväl bunden av reglerna för bl.a. svensk ordbildning.

2.1 Normen och ordböckerna

Huruvida en ordbok är avsedd att vara i huvudsak deskriptiv eller preskriptiv borde alltid anges i förordet, även om detta sällan läses. Av de allmänna ordböcker som man vanligen kommer i kontakt med är det knappast någon annan än SAOL som öppet medger att den är åtminstone i viss mån normerande, däremot är de (flesta) andra mer eller mindre medvetet förtäckt normerande eller används som om de vore normerande. Redan lemmaselektionen innebär ju normering om den skett utifrån någon form av acceptanskriterier (jfr Bergenholtz 2001a:26) och etiketter av olika slag har i praktiken åtminstone indirekt

samma funktion. Man kan till och med ifrågasätta om det över huvud är möjligt att åstadkomma en rent deskriptiv ordbok som är praktiskt användbar (jfr Nikula 1992).

Inte heller SAOL säger sig längre direkt vara normerande men måste väl ändå tolkas som sådan eftersom det ena syftet med ordboken uppges vara att beskriva språkbruket och det andra att ange "hur man skulle vilja att det [språkbruket] såg ut" (SAOL₁₂:XII). Eftersom ordböckerna, oberoende av ordboksförfattarnas intentioner har en normativ funktion (Ripfel 1989), kunde detta tyckas vara en resurs som bättre kunde tas till vara i ordböckerna än som gjorts hittills genom att man i klartext talar om till vilka delar ett visst bruk inte är acceptabelt i vårt språk och klart anger vilken variant som är att föredra om variationen är stor.

En av orsakerna till att man i förordet till SAOL valt att tona ner ordbokens normativa funktion sägs vara att man vill undvika att råka i samma situation som i början av 1900-talet då man var så lite lyhörd för bruket att ordlistan höll på att förlora sin betydelse. (SAOL₁₂:XIIf.) Denna tidigare stränga vakthållning om språket kan kanske delvis förklaras med att det i början av förra seklet inte var lätt att skapa sig en uppfattning om språkbruket och att normauktoriteten på den här tiden kanske i någon mån fortfarande såg sig själv som språkplanerare. Dialekternas alltfjämt relativt starka ställning kan också ha bidragit till den stränga hållningen. Det skall emellertid få, ja, måste finnas variation i språket, men man måste också ställa sig frågan var gränsen går för en variation som kan utnyttjas kreativt och utgör en tillgång och när språket upphör att vara funktionsdugligt till följd av alltför stor variation? Och när upphör ordboken att vara användbar som produktionsordbok till följd av att den redovisar alltför stor variation utan att samtidigt anlägga normerande synpunkter på skilda varianter? Man frestas också fråga sig om *norm* av lexikograferna kommit att uppfattas som ett "fult" ord (jfr Nikula 1991).

Våra dagars farhågor för att svenskan skall drabbas av domämförlust är inte obefogade. Så länge Sverige var enspråkigt svenskt var faran för att språket skulle råka på obestånd däremot knappast överhängande. Situationen är emellertid en annan i dag och har länge varit det i Finland. Med tanke på den språkblandning som numera råder kan man ställa sig frågan om det trots allt inte vore på tiden att lite mindre skygga för att vara mera öppet normativ i ordböckerna och att samtidigt ge användarna det de av allt att döma vill ha. Bergenholtz' (1998:243) syn på fackordböcker kan i detta avseende också utsträckas till att gälla produktionsordböcker över lag. Som svar på en förfrågan om preskriptioner hör hemma i fackordböcker konstaterar Bergenholtz följande: "Det er i høj grad en fagordbogs opgave at oplyse om korrekt

brug af fagsproget, også fordi det jo netop også er det, som brugeren søger information om” (Bergenholtz 1998:243). Inom undervisningen och i synnerhet för den som arbetar med språkinlärare med ett annat modersmål än svenska vore det en lättnad om ord-böckerna klart tog avstånd från ord och uttryckssätt som inte är acceptabla av olika skäl. I första upplagan av *Svensk handordbok* beskrivs den osäkerhet som rådde på 1960-talet i fråga om prepositionsanvändningen vid subst. *bild* på följande sätt: **bild** (avbildning) en ~ av (ej: på). Verkningarna av en normativitet av det här slaget kan knappast bli katastrofala ur kreativitetssynvinkel. Jag föreställer mig att språket för att vara funktionellt måste erbjuda språkbrukaren en fast plattform utifrån vilken han kan vara kreativ med bibehållen funktionalitet. Det vore en helt annan sak om man i stället för att avråda från vissa uttryckssätt i normerande syfte genomgående föreskrev hur man skall säga och ordboken härigenom fick karaktären av en formulärhandbok. En positiv viktning till förmån för vissa typer av språkbruk inverkar däremot knappast negativt. Nackdelen med negativa exempel är att de har en förmåga att fastna i minnet, men som Svensén (1987:32) konstaterar kan man anföra också prov på t.ex. felaktig stavning om de utgör utgångspunkten för korrektion och det här bör väl också kunna utsträckas till att gälla annat. Och framför allt bör man komma ihåg att ordboken i normalfallet inte är en lärobok utan ett uppslagsverk. Det ligger emellertid nära till hands att man blandar ihop de båda funktionerna (jfr Bergenholtz 2001a:16).

2.2 Normen, finlandssvenskan och ordböckerna

Eftersom finlandssvenskan följer den svenska normen borde ju de svenska ordböckerna också i Finland i princip vara tillräckliga i situationer då man i allmänhet konsulterar en enspråkigt svensk ordbok. Men, det är bara att konstatera att så inte är fallet. Ursprungligen lyste det finlandssvenska materialet med sin frånvaro; inte heller andra regionala varianter har i större utsträckning getts utrymme (Thelander 1994). Antalet uppslagsord med finlandssvensk härkomst i SAOL närmar sig i föreliggande upplaga 400 (Landqvist 2001:75). Orsakerna till den relativt sparsamma förekomsten av finlandssvenska uppslagsord är säkert flera. En orsak kan vara att de ordböcker som beskriver ”det goda språkbruket” (Allén 1987) och som samtidigt konsekvent uteslutit finlandssvenskan helt enkelt har normerat bort de finlandssvenska orden (SOB). En annan orsak kan vara att nationsgränserna fått avgöra vad som är svenska. Ett ord skall emellertid fylla flera andra kriterier än

det geografiska kriteriet innan det kommer in i en ordbok, det skall bl.a. vara autentiskt och ändamålsenligt samt uppvisa en viss frekvens. (Svensén 1987:29f.) Oberoende av vad det beror på att finlandssvenska uppslagsord i stor utsträckning saknas, måste man komma ihåg att det är en grundläggande skillnad mellan två typer av finlandssvenska ord, dvs. mellan rena regionala varianter av typen **stritta** 'stänka o.d.', **tora** 'dumma sig o.a.' å ena och samhälls- och kulturbundna ord, t.ex. **frontmannapension** 'pension för frontsoldater', å den andra sidan. Oberoende av hur öppet eller förtäckt normerande en ordbok än är, borde en ordbok som gör anspråk på att vara en ordbok över svenska språket inte sakna den senare kategorin ord för de måste ju användas oberoende av om man som svensk eller finländare vill referera till fenomen som existerar enbart i Finland. Att ord av den här typen inte kan anses vara enbart regionala visar bl.a. att Ammon (2000:513) uttryckligen bortser från denna typ då han ställer kravet på förekomsten av nationella varianter som ett kriterium på plurinationalitet (jfr nedan). Frånvaron av de här orden ger upphov till en lucka, inte i språket, men väl i ordboken. För att inte skapa osäkerhet i fråga om användbarheten skall de sistnämnda orden naturligtvis etiketteras så att deras användning klart framgår. Det är alltså lika mycket med tanke på den svenske ordboksanvändaren som på den finländske på sin plats att införa finlandssvenskt material i svenska ordböcker.

3. Plurinationellitet, norm och pluricentricitet

Allt sedan Clyne 1992 gav termen *pluricentriska språk* spridning genom att konsekvent använda den på tyskan har också svenskan beskrivits som ett pluricentriskt språk (Reuter 1992, Laureys 2001:69) med centrum både i Sverige och Finland. Detta synsätt verkar ha anammats utan att man närmare reflekterat över i vad mån det är tillämbart på svenskan. Ammon, som ingående studerat norm- och variationsfrågor, har också granskat plurinationellitets- och pluricentricitetsbegreppet och därtill relaterade begrepp (Ammon 2000) och i ett försök att närmare precisera deras innebörd tillämpar också han dem samtidigt på tyskan.

Det kan tyckas tämligen oproblematiskt att beskriva svenskan som ett *plurinationellt* och närmare bestämt ett *binationellt* språk (jfr Laureys 1999:252), eftersom svenska talas både i Sverige och Finland och svenskan i Finland därtill är ett av nationalspråken även om finlandssvenskan ju inte ensam är ett samhällsbärande språk på samma sätt som exempelvis tyskan i Österrike. För att ett språk skall kunna

anses vara plurinationellt krävs emellertid enligt Ammon (2000:510) förutom att det talas i minst två länder därtill att språkliga egenheter utvecklats i vardera landet vilka på ort och ställe gäller som standardspråk och ytterligare att dessa egenheter inte utgör standardspråk någon annanstans. Kultur- och samhällsrelaterade ord som står för fenomen som uppträder enbart i det ena landet anses dock inte tillhöra kategorin *specifik standardspråklig form*. Hit räknas däremot ord som i det ena centrumet har en motsvarighet i det andra, dvs. antingen samma uttryck med olika betydelse (finl. sv. *aula* 'entréhall' – sv.sv. *aula* 'samlings- sal, festsal') eller samma betydelse realiserad med hjälp av olika uttryck (finl. sv. *skyddsväg* – sv. sv. *övergång*). För att ett språk skall kunna anses vara plurinationellt krävs med andra ord enligt Ammon (2000:513) att språket kan uppvisa *nationella varianter*, dvs. för en nation specifika standardformer, och *nationella varieteter* eller med andra ord summan av alla standardformer och specifika standardspråkliga former. Också på denna punkt får svenskan anses någorlunda fylla kraven på ett plurinationellt språk, då ju finlandssvenskans nationella standardvarianter vid det här laget är välkända och då man trots valet av norm i själva verket tolererar specifikt finländska varianter utöver de nödvändiga, kulturbundna orden. En god överblick över denna typ av lexikal variation ges för finlandssvenskans del i t.ex. FSOB. Sämre förhåller det sig med kunskapen om ord som är specifikt sverigesvenska, eftersom dessa inte finns uppförda i speciella ordböcker eller ordlistor.

Vad som skall anses vara nationell variation sammanhänger med hur standardspråket definieras. Som standardspråk kan enligt Ammon (2000:511) betraktas den språkform som av språknormauktoriteten, dvs. personer till vilkas yrke det hör att vaka över och rätta andras (normsubjektets) språk, godkänns i t.ex. saktexter och skoluppsatser. En något mera tillförlitlig definition på standardspråk är att detta är kodifierat. Detta innebär att de språkliga tecken och konstruktioner som konstituerar ett standardspråk finns förtecknade i lingvistiska kodex (t.ex. ordböcker, grammatiker) som språknormauktoriteten kan åberopa i sin verksamhet. Som konstaterats ovan är kodifieringen i ordböcker och grammatiker av olika orsaker sällan vare sig fullständig eller tidsenlig. Uttrycksformer som omfattas av alla och som fått normauktoritets officiella stöd måste dock, utan att vara kodifierade, kunna anses vara standardspråkliga. Inte heller förekomsten i en kodex utgör i sig en garanti för standardspråkighet, då ju t.ex. lemmata i en ordbok kan åtföljas av inskränkande etiketter. Karaktären av standardspråk är bäst garanterad då ett lemma saknar alla markeringar. Kodifieringen av en nationell varietet tillskrivs av Ammon (2000:512)

speciell betydelse då det för t.ex. tyskans del visat sig att de varieteter som är bäst kodifierade uppvisar också andra än standardspråkliga lexikala egenheter och så att säga på ett djupare plan skiljer sig från varandra.

Pluricentricitet hänger nära samman med plurinationalitet men betraktas av Ammon likväl som ett mindre specifikt begrepp (Ammon 2000:512), eftersom det enligt honom för pluricentricitet är tillräckligt att ett och samma språk talas i flera länder eller att landsdelar uppvisar regional variation. Pluricentriska är däremot enligt Clyne gränsöverskridande språk om man i skilda länder följer olika norm, något som väckt diskussion inte minst då det gäller tyskspråkiga länder. Enligt Ammon (1998:317) har bl.a. tyska forskare varnat för en omfattande användning av termen.

The term pluricentric was employed by Kloss (1978 II: 66–67) to describe languages with several interacting centres, each providing a national variety with at least some of its own (codified) norms. (Clyne 1992:2)

Plurizentrische Sprachen sind grenzübergreifende Sprachen mit konkurrierenden, aber auch interagierenden, nationalen (und gar übernationalen) Standardvarietäten mit verschiedenen Normen, die eine gesamte Tradition teilen. (Clyne 1995:7)

Om man ser till de kriterier som Clyne ställer upp för ett pluricentriskt språk är det inte självklart att svenskan hör till denna kategori. I Finland har visserligen tidvis röster höjts för att finlandssvenskan skall följa, eller kanske redan följer, en egen norm. Riksbekant blev bl.a. den diskussion om finlandssvenskan som fördes i *Hufvudstadsbladet* hösten 1989 (Hbl 1989). Den finländska normauktoriteten har emellertid upprepade gånger tagit avstånd från ett sådant synsätt och i stället poängterat strävan att närma finlandssvenskan till sverigesvenskan och beroendet av den svenska normen. Finlandssvenskan följer inte en egen norm och svenskan är följaktligen inte heller ett pluricentriskt språk åtminstone i den mening som Clyne verkar inlägga i begreppet. Inte heller i fråga om kodifiering fyller svenskan kraven på ett språk med flera centra. Med kodifiering avses inte att det upprättats ordlistor över regionala egenheter eller att syntaktiska problem behandlas utan att man aktivt går in för att allsidigt kodifiera och bygga ut den regionala varieteten. Kloss (1978:23ff.) använder termen *Ausbausprache* för språk som är föremål för en medveten och målinriktad kodifiering. Om en medveten strävan inte låg bakom kodifieringen skulle kodifierat/icke kodifierat språk vara ett verk av slumpen och sålunda föga lämpligt att använda som kriterium på pluricentricitet. Visserligen bedrivs det i

Finland en språkvård, som av vissa anses för liberal medan den av andra betraktas som alltför restriktiv, men en kodex över den nationella varieteten saknas så när som på FSOB, som trots sitt namn ingalunda beskriver det totala finlandssvenska lexikonet utan enbart anlägger ett normerande perspektiv på den nationella variationen. De undersökningar och beskrivningar som gjorts av finlandssvenska egenheter har därtill vanligen behandlat varianterna som avvikelser från gällande svensk norm.

Ett språk som består av flera nationella varieteter kan sålunda uppvisa flera centra. När ett språk talas i flera nationer kan hela nationen eller i flerspråkiga länder hela språkgemenskapen betraktas som ett centrum. Enligt Ammon (2000:512f.) utgör centra med en egen kodex och vård av den egna varieteten ett s.k. *fullcentrum* (Vollzentrum) vid sidan av *halvcentra* (Halbzentrum) som inte utarbetat en egen kodex. Ett villkor för existensen av ett centrum, full- eller halvcentrum, är enligt Ammon under alla omständigheter att det inom ifrågavarande språk existerar specifika, standardspråkliga varianter.

Bilden av svenskan som ett pluricentriskt språk kompliceras av det faktum att den finlandssvenska normauktoriteten, som i och med valet av norm självant underordnat sig den svenska, och den svenska i vissa speciella fall utöver samma typ av verksamhet. Ansvar för att kultur- och samhällsrelaterade ord och uttryck får en svensk, och framför allt en acceptabel svensk, form faller emellertid först och främst på den finlandssvenska normauktoriteten. Till följd av detta kunde Finland trots vissa inskränkningar med Ammons terminologi eventuellt betecknas som någon form av halvcentrum.

Förhållandet mellan skilda varieteter av pluricentriska språk är vanligen asymmetriskt då språkbrukarna i en av olika orsaker dominant nation betraktar sig själva som de enda normbärarna och dessutom i regel har bristfälliga kunskaper om andra varieteter. (Clyne 1995:8f.) I fråga om de två svenska varieteterna, svenskan i Sverige och finlandssvenskan, är asymmetrin delvis en naturlig följd av att man i Finland frivilligt valt att följa den svenska normen. Övergavs den svenska normen till förmån för en egen finlandssvensk norm ligger det emellertid nära till hands att en regiocentrisk asymmetri skulle komma att göra sig gällande, dvs. att flera centra inom landet skulle uppstå (jfr till exempel situationen i Tyskland).

Även om man betraktat svenskan som ett pluricentriskt språk har man inte, som t.ex. i Österrike och Schweiz, dragit några slutsatser av den påstådda pluricentriciteten då det gäller utgivningen av ordböcker. För finlandssvenskans del existerar visserligen mindre ordlistor och sedan ett par år tillbaka också *Finlandssvensk ordbok* över ord som är

nödvändiga eller gångbara i huvudsak eller enbart i finlandssvenskan. Men samtidigt saknas ordböcker över ord som är okända eller har en begränsad utbredning i svenskan utanför Sverige. Att en ordbok över specifikt sverigesvenska ord inte publicerats är förmodligen inte enbart frågan om att utgivningen knappast skulle vara ekonomiskt lönande. (Jfr Ammon 1994:54ff.) Ett reellt behov av en "Svenska i Sverige"-ordbok existerar knappast, eftersom det högst sannolikt förhåller sig så att de specifikt sverigesvenska orden till väsentliga delar ingår i finlandssvenskarnas passiva ordförråd tack vare tv, radio och tidningar och att det egentligen bara är i det aktiva ordförrådet en lucka finns. Något kommunikationspraktiskt problem föreligger alltså inte och därmed inte heller ett behov av en ordbok. Däremot skulle det vara önskvärt att det svenska språket och dess skilda varieteter behandlades jämlikt i en och samma ordbok.

4. Sammanfattande synpunkter

Utgivningen av ordböcker har hittills i hög grad varit en intern angelägenhet för lexikografer. Detta förhållande har i våra dagar alltmer fått ge vika för en mera användartillvänd attityd. Ordboksanvändarens behov av och förmåga att tillgodogöra sig den information som ordböckerna ger, kunde dock sannolikt i ännu större utsträckning än hittills utgöra utgångspunkt för ordboksarbetet. Den vars huvudsakliga sysselsättning består i att utarbeta ordböcker fjärras lätt från användarna och får med tiden allt svårare att föreställa sig deras behov och problem.

Eftersom ordböckerna skall tillfredsställa olika användarkategorier och -behov utgör dessa med nödvändighet en kompromiss som i sämsta fall tillfredsställer varken producenter eller konsumenter. Det vore därför kanske på tiden att trots allt diskutera ordböcker för mera specifika funktioner eller användargrupper. Existerande ordböcker kunde med en förnyad layout där man inte drar sig för att använda färg också göras lättare att navigera i.

Norm är ett centralt begrepp för såväl ordboksanvändare som för ordboksförfattare. Oberoende av om användaren har för avsikt att följa normen eller inte utgör denna utgångspunkten för det val denne småningom träffar, i annat fall skulle han knappast konsultera en ordbok. Ordboksförfattarens beroende av normen kommer sällan explicit till uttryck i form av direkta preskriptioner, men ligger ändå till grund för ordboksarbetet då t.ex. etiketteringen måste kunna anses ha uppkommit mot bakgrund av åtminstone en (o)medvetet tänkt norm (ett

icke ifrågasatt bruk som inte normerats explicit), eftersom det i annat fall är svårt att föreställa sig på vad denna egentligen grundar sig. Norm och variation är inte heller de antonyma begrepp som de ofta framställs som. Detta synsätt är både förenklat och missvisande då normen utgör en förutsättning för ett fungerande språk och gör det meningsfullt att räkna med variation.

Våra dagars lexikografer använder, kanske av pedagogiska skäl, hellre ordet bruk än norm. Ordboksförfattarna kunde likväl mera öppet än hittills ange frekventa uttryckssätt som man bestämt avråder från och över lag ge mera explicit information. Vana ordboksanvändare och användare med språklig utbildning kan förmodligen läsa sig till mycket med hjälp av exempel, även om de exempel som redovisats ovan tyder på att detta långt ifrån alltid är fallet. Ordboksanvändare utan de kunskaper i och om modersmålet som man hittills tagit för givna kräver helt enkelt att informationen ges mera explicit. Med den påverkan utifrån som svenskan är utsatt för i dag kommer det högst sannolikt att med tiden bli nödvändigt både med en kraftigare och en mera öppen normering än hittills förutsatt att man vill undvika ett alltför starkt främmande inflytande. Den svenska som produceras inom EU har redan nu hunnit väcka farhågor för ett återfall i den gamla byråkratsvenskan.

Svenskan brukar betraktas som ett pluricentriskt språk med centrum både i Sverige och Finland. Detta synsätt har anammats utan att man mera i detalj har studerat i vad mån det är tillämpligt på svenskan. Beträktningsättet har emellertid inte haft några konsekvenser för produktionen av ordböcker. En naturlig följd av den påstådda pluricentriciteten vore att vardera centrumet utarbetade ordböcker åtminstone över de regionala, standardspråkliga varianterna eller en ordbok omfattande sverigesvenskans resp. finlandssvenskans totala lexikon. Av detta finns ingenting förverkligat utom *Finlandssvensk ordbok* som egentligen är en normerande ordbok över finlandssvenska avvikelser och ingalunda omfattar finlandssvenskans lexikon i stort. Orsakerna till att ordböcker inte producerats är sannolikt flera. En vägande orsak är förmodligen att svenska i grund och botten inte är ett pluricentriskt språk. Hur det verkligen förhåller sig kräver emellertid en noggrannare undersökning än som varit möjlig inom ramen för detta arbete.

Det är lätt att påpeka brister i ordböckerna men inte fullt lika lätt att komma med konkreta och realistiska förslag till förbättringar. Det är ändå viktigt att diskussionen hålls levande även om det är lätt att säga tulipanaros.

Litteratur

- Allén, Sture 1987. Svensk ordbok visar det goda språkbruket. *DN* 14.8.87
- Ammon, Ulrich 1987. Zu den Begriffen 'standardsprachliches Sprachzeichen', 'Standardvarietät' und 'Standardsprache'. I: *Zeitschrift für Phonetik, Sprachwissenschaft und Kommunikationsforschung* 40/3, 305–316
- Ammon, Ulrich 1994. Über ein fehlendes Wörterbuch. "Wie sagt man in Deutschland?" und den übersehenen Wörterbuchttyp 'Nationale Varianten einer Sprache'. I: *Deutsche Sprache 1. Zeitschrift für Theorie, Praxis, Dokumentation*, 51–65.
- Ammon, Ulrich 1998. Plurinationalität oder Pluriarealität? Begriffliche und terminologische Präzisierungsvorschläge zur Plurizentrität des Deutschen – mit einem Ausblick auf ein Wörterbuchprojekt. I: Ernst, Peter & Patocka, Franz (Hrsg.): *Deutsche Sprache in Raum und Zeit. Festschrift für Peter Wiesinger zum 60. Geburtstag*. Wien: Edition Praesens, 313–322.
- Ammon, Ulrich. 2000. Sprache – Nation und die Plurinationalität des Deutschen. I: Gardt, Andreas (Hrsg.): *Nation und Sprache. Die Diskussion ihres Verhältnisses in Geschichte und Gegenwart*. Berlin, New York: de Gruyter, 509–524.
- Bergenholtz, Henning 1998. Deskriptiv, proskriptiv og præskriptiv leksikografi. I: Fjeld Vatvedt, Ruth & Wangensteen, Boye (red.): *Normer og regler*. Festschrift til Dag Gundersen 15. januar 1998. Oslo, 233–246
- Bergenholtz, Henning 2001a. Lexikografie ist Selektion ist Selektion ist Selektion ... I: Korhonen, Jarmo (Hrsg.): *Von der mono- zur bilingualen Lexikografie für das Deutsche*. Frankfurt am Main m. fl.: Peter Lang, 11–30.
- Bergenholtz, Henning 2001b. Proskription, oder: So kann man dem Wörterbuchbenutzer bei Textproduktionsschwierigkeiten am ehesten helfen, I: *Sprache im Alltag. Beitrag zu neuen Perspektiven in der Linguistik*. Herbert Ernst Wiegand zum 65. Geburtstag gewidmet. Berlin, New York: Walter de Gruyter, 499–519.
- Boyd, Sally 1995. Språken i Sverige. I: Ahlsén, Elisabeth & Allwood, Jens (red.): *Språk i fokus*. Lund: Studentlitteratur, 89–114.
- Clyne, Michael (Ed.) 1992. *Pluricentric Languages. Differing Norms in Different Nations..* Berlin, New York: Mouton, de Gruyter.
- Clyne, Michael 1995. Sprachplanung in einer plurizentrischen Sprache. Überlegungen zu einer österreichischen Sprachpolitik aus internationaler Sicht. I: Muhr, Rudolf & Schrod, Richard & Wiesinger,

- Peter (Hrsg.): *Österreichisches Deutsch. Linguistische, Sozialpsychologische und sprachpolitische Aspekte einer nationalen Variante des Deutsche*. Wien: Verlag Hölder-Pichler-Tempsky, 7–16.
- Finlandssvensk ordbok* = af Hällström, Charlotta & Reuter, Mikael 2000. *Finlandssvensk ordbok*. Helsingfors: Schildts.
- Haarala, Risto 1997. Vem är de finska ordböckerna gjorda för? I: *Nordiska studier i lexikografi* 4. 149–158.
- Haas, Walter 1998. Über die Entstehung von Sprachnormen im Gespräch. I: Ernst, Peter & Patocka, Franz (Hrsg.): *Deutsche Sprache in Raum und Zeit. Festschrift für Peter Wiesinger zum 60. Geburtstag*. Wien: Edition Praesens, 285–296.
- Hesslin Rider, Inger 1995. Hur ser en användarvänlig ordbok ut? I: *Nordiske studier i leksikografi* 3, 351–357.
- Hufvudstadsbladet* 14.10.–29.12.1989
- Högskoleverket (utg.) 2002. *Utvärdering av utbildningar i svenska/nordiska språk i Sverige*. Stockholm.
- Jedlička, Alois & Chloupek, Jan 1988. Sprachnormierung und Kodifizierung. I: *Sociolinguistics. An International Handbook of the Science of Language and Society*. Second Volume. Berlin, New York: Walter de Gruyter, 1650–1660.
- Kloss, Heinz 1978. *Die Entwicklung neuerer germanistischer Kultursprachen seit 1800*. 2., erweiterte Aufl. Düsseldorf: Pädagogischer Verlag Schwann.
- Landqvist, Hans 2001. Hur används *finlandssvensk(a)*? Om <finl.>, <finl. o. åld.>, <högtidligt o. finl.> samt andra bruklighetsbeteckningar i SAOL12. I: *Svenskan i Finland* 6. Vasa: Vasa universitet, 74–84.
- Lundbladh, Carl-Erik 1999. Ordbok eller encyklopedi – en fråga om hänsyn till användaren. I: *Nordiska studier i lexikografi* 4, 265–273.
- Laureys, Godelieve 1999. Den svensk-nederländska/nederländsk-svenska ordboken. En bidirektionell ordbok i ett dubbelt binationellt perspektiv. I: *Nordiska studier i lexikografi* 4, 249–254.
- Laureys, Godelieve 2001. Flamländskan och finlandssvenskan: två stridbara lillasystrar. I: *Våra språk i tid och rum*. Meddelanden från Institutionen för nordiska språk och nordisk litteratur vid Helsingfors universitet B: 21. Helsingfors: Helsingfors universitet.
- Malmgren, Sven-Göran 1995. Nationalencyklopedins ordbok – några karakteristiska typer av information. I: *Nordiske studier i leksikografi* 3. 275–282.
- Nationalencyklopedins ordbok* 1995–1996. Höganäs: Bokförlaget Bra Böcker AB.

- Nikula, Kristina 1991. Är norm ett ”fult” ord? Om ordböcker och norm. I: *Fackspråk och översättningsteori*. VAKKI-seminarium XI, Vörå 9–10.2.1991. Vasa: Vasa universitet, 244–254.
- Nikula, Kristina 1992. Deskriptiva ordböcker – finns dom? I: *Nordiske studier i leksikografi 1*, 43–52
- Nikula, Kristina 2002. Är valet av norm för finlandssvenskan legitimt? Under utgivning.
- Nyström, Ingegerd 2001. Miljöns bärformåga skulle ta emot och stanna av växten eller Realprovet och färdigheten i modersmålet. I: *Svenskan i Finland 6*. Vasa: Vasa universitet, 140–149.
- Reuter, Mikael 1992. Swedish as a pluricentric language. I: Clyne, Michael (Ed.): *Pluricentric Languages. Differing Norms in Different Nations..* Berlin, New York: Mouton, de Gruyter, 101–116.
- Ripfel, Martha 1989. Die normative Wirkung deskriptiver Wörterbücher. I: *Wörterbücher Ein internationales Handbuch zur Lexikographie*. Erster Teilband. Berlin, New York: Walter de Gruyter, 189–207.
- SAOL₁₂ = Svenska Akademiens ordlista över svenska språket 1998. Stockholm: Svenska Akademien & Norstedts ordbok
- SOB = Svensk ordbok 1986. Språkdata. Göteborg. Stockholm: Esselte Studium.
- Svensk handordbok. Konstruktioner och fraseologi.* (u. å) Stockholm: Norstedts
- Svensén, Bo 1987. *Handbok i leksikografi. Principer och metoder i ordboksarbetet*. Stockholm: Esselte Studium & Tekniska nomenklaturcentralen.
- Thelander, Mats 1994. *prov.* utan värde? Om provinsialismer i ordböcker – och i verkligheten. I: *Språkbruk, grammatik och språkförändring. En festskrift till Ulf Teleman 13.1.1994*. Lund: Institutionen för nordiska språk. Lunds universitet, 365–375.
- Tiisala, Seija 2001. Grammatik och finsk-svenska ordböcker. I: *LexicoNordica 8*, 139–154.
- Wiegand, Herbert Ernst 1998. *Wörterbuchforschung. Untersuchung zur Wörterbuchforschung, zur Theorie, Geschichte, Kritik und Automatisierung der Lexikographie. 1. Teilband*. Berlin, New York.